

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

א'עד

ערב שבת קודש
פרשת תרומה
א' באדר התשע"ה

יוצא לאור על ידי
מכון ליובאוויטש שעליד
צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

בשורה טובה למשפחות אנ"ש חסידי חב"ד

הופיע מהדורה ראשונה של הספר החשוב,

הלכות ומנהגי חב"ד ליום יום ולמעגל השנה

שלוקט מקבצי 'התקשרות' שיוצאים לאור
ע"י צעירי אגודת חב"ד מידי שבוע, זה עשרים שנה

ניתן להשיג בחנויות המובחרות | הפצה ראשית: חיש הפצת המעינות 03-9600770

'הפצת היהדות': ספר חובה לשליח ולכל יהודי

החובה לקרב יהודים לתורה ואיך לעשות זאת -
לאור תורתו והדרכתיו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש

הספר מציג את גישתו הייחודית של הרבי לנושא זה,
מפרט את שפע הברכות המובטחות לעוסקים בכך,
ומביא שלל הוראות באשר לכל ההיבטים
בפעולת קירוב הלבבות

ליקוט: הרב אברהם שמואל בוקיעט • עריכה: מנחם ברוד •
הוצאת צאגו"ח • 368 עמודים

הפצה: קה"ת, חיש. להשיג בחנויות הספרים ובטל' 1700-704120

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו
ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

א' באדר ה'תשע"ה - ח' באדר ה'תשע"ה

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	א' באדר	הלכות תעניות פרק ה. הלכות מגילה וחנוכה... בפרקים אלו. פרק א-ב.	הל' תפלה וברכת כהנים פרק ו.	מ"ע נט. ספר משנה תורה: הלכות מגילה וחנוכה... בפרקים אלו. פרק א-ב.
ש"ק	ב' באדר	פרק ג-ד. תורת חכם וגוי. ספר נשים והוא ספר רביעי... הלכות אישות... בפרקים אלו. פרק א.	פרק ז.	שם: פרק ג-ד. מ"ע ריג.
א'	ג' באדר	פרק ב-ד.	פרק ח.	מ"ע ריג.
ב'	ד' באדר	פרק ה-ז.	פרק ט.	מ"ע שנה.
ג'	ה' באדר	פרק ח-י.	פרק י.	מ"ע שנה.
ד'	ו' באדר	פרק יא-יג.	פרק יא.	מ"ע שנה.
ה'	ז' באדר	פרק יד-טו.	פרק יב.	מ"ע רסב.
ו'	ח' באדר	פרק יז-יט.	פרק יג.	מ"ע רסב.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר**		זמן ציצית ותפילין	זריחה החמה	סוף זמן ק"ש	חצות היום והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 ד'	72 ד' / הזריחה							
ו', א' באדר	4.20	5.07	5.28	6.26	9.05	11.55	12.25	5.30.5	5.55
ש"ק, ב' באדר	4.19	5.06	5.27	6.25	9.04	11.55	12.25	5.31.3	5.56
א', ג' באדר	4.18	5.05	5.26	6.24	9.04	11.55	12.25	5.32.2	5.57
ב', ד' באדר	4.17	5.04	5.25	6.23	9.03	11.55	12.25	5.33.0	5.57
ג', ה' באדר	4.16	5.03	5.24	6.22	9.03	11.54	12.24	5.33.8	5.58
ד', ו' באדר	4.15	5.02	5.23	6.21	9.02	11.54	12.24	5.34.6	5.59
ה', ז' באדר	4.14	5.01	5.22	6.20	9.01	11.54	12.24	5.35.4	6.00
ו', ח' באדר	4.13	5.00	5.21	6.18	9.01	11.54	12.24	5.36.2	6.00

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ו בסידורו ('סדר הכנסת שבת') מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ו שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש
תרומה	4:54	6:07	5:09	6:09	4:59	6:08	5:12	6:10
תצוה / זכור	4:59	6:13	5:14	6:14	5:05	6:13	5:17	6:15

עורך אחראי: לוי צחק שייקביץ • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף צחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעלייד צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יור: הרב יוסף צחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר חב"ד 6084000, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474

מנות' ו'מתנות לאביונים', ביום הפורים: 'משלוח מנות' דרושים רק שני מיני מאכל, כגון תפוח וסוכרייה⁸; או מאכל ומשקה, כגון פרוסת עוגה ומשקה קל. ו'מתנות לאביונים' אפשר לקיים בשתי פרוטות, פרוטה [קצת יותר מ10 אג'] לכל אביון. ומובן שכל המרבה בצדקה הרי זה משוכח.

כשנותנים לחיילים וכדומה 'משלוח מנות', יש להקפיד לתת לאנשים בשם 'צעירי חב"ד' ולנשים בשם 'נשי חב"ד'⁹, וכדי שהם בעצמם יקיימו המצווה - יש להדריכם להחליף את המנות (ויכולים לקיים זאת גם במנות המוכנות להם בחדר האוכל¹⁰) ביניהם לבין עצמם, איש לרעהו ואשה לרעותה. כן יש לחלק להם מטבעות כדי שיקיימו 'מתנות לאביונים'.

שבת קודש פרשת תרומה,

ב' באדר

בקריאת התורה, קריאת 'שלישי' מתחילה

8) ממכתב המזכירות (אג"ק ח"כ עמ' קעז). ואולי הסוכריה היא שיעור-מינימום (ראה הדעות בנושא בילקוט יוסף ח"ה עמ' שכח של ובפסקי תשובות סי' תרצ"ה אות יח, וש"נ), וע"ד שביקש הרבי, מפני "חוסר האמצעים", תפילין "כשרים בלי כל פקפוק" אבל "קטנים" (אג"ק ח"ב עמ' כה). אבל למעשה, פעם אחת (באחת השנים תשל"ו-ז?) כשהכניסו לרבי לדוגמא את ה'משלוח מנות' של צא"ח בניוירוק, הגיב שאחת המנות היא "פחות מכשיעור", ועקב זאת פתחו והשלימו כמאה אלף חבילות-מנות! (והעירוני שאולי ע"פ המבואר (שיחות קודש תשל"ז ח"א עמ' 565. ראה מגילה ז, רע"ב. ערוה"ש סי' תרצ"ה ס"ו) שהחשיבות תלויה לפי הנותן והמקבל, הרי לקטנים גם ממתק ב'כזית' מצומצם חשוב, אבל לגדולים צריך יותר).

9) וגם דברי ההתעוררות לנשים - שיבואו מנשים דווקא ('אוצר עמ' רפו, משיחת אדר"ח אדר תשל"ה).

10) ועד"ז במאופפים בבית-רפואה, דיירי בית-אבות, ותלמידים בפנימייה. ועצ"ע מה דין בניישיבה שאינם משלמים. ולכאורה יש ראייה לזה מדין בן סורר שגנב מאמו (סנהדרין עא,א) ומדין פת שעל השולחן (או"ח סי' שסו, בשו"ע אדמו"ר ס"ז), ומאידך צ"ע מדין אורח שקידש אשה במנה שלו, שלהרבה דעות מקודשת רק מספק (אה"ע סי' כח סי"ז, עיי"ש בב"ש, ובאוצר הפוסקים סי' קצב בארוכה). וראה בס' מצות מצוה פ"א ס"ט וש"נ.

מפרשת המנורה: ועשית מנורת זהב טהור (כה,לא)¹¹.

יום חמישי,

ז' באדר¹²

יום רביעי בלילה, אור ליום חמישי: הערב כבר "אחר ז' ימים למולד"¹³. אולם במצב זה, אם אין חשש לעננות, ממתנינים לקדשה עד מוצאי שבת קודש הקרוב¹⁴.

יש להשתדל להוסיף ביום זה בשמחה של תורה ובשמחה של מצווה, כיוון שנוולד בו משה רבינו ע"ה, מושיען של ישראל¹⁵.

כשבעה באדר - וכן בתפילת מנחה שלפניו - לא היו נשיאי חב"ד אומרים תחנון. זאת דווקא לאחר שעלו לנשיאות, אבל לא לפני זה¹⁶.

11) כך נקט הרבי בפשטות, 'תורת מנחם - התועודיות' תשמ"ה ח"ג עמ' 1511, בלתי מוגה (כחומשים הרגילים, ולא כבתנ"ך קורן). אגב, מכיוון שהרבי נהג בקביעות לשמוע קרה"ת ולקרוא ההפטרות מתוך חומש 'תורה תמימה' [משא"כ לשיחות-רש"י השתמש ב'מקראות גדולות' (הוצאת 'חורב'?)], נהג הבעל-קורא בבית-חינו, הרה"ח ר' מרדכי שוסטרמן ע"ה, לקרוא חומש זה - שהוא 'מנהג מדינתנו' - בכל מקום שיש חילוקים בין הדפוסים השונים ואין הוראה אחרת (וכן מוקלט מפיו בראש קלטות קרה"ת שלו).

12) ביום זה כתב משה רבינו ע"ה שנים-עשר ספרי-תורה ונתנם לכל השבטים, ועוד אחד שהניח בארון. וזוה הוראה לחיזוק השליחות להגברת לימוד התורה מתוך קבלת-עול (לקוטי-שיחות כרך כ"א עמ' 317. וראה 'היום יום' דהיום).

ביום זה נאמר הציווי לכל איש ישראל לכתוב ספר-תורה לעצמו. ביאור אודות אופן קיום מצווה זו למעשה לכל ישראל, בלקוטי שיחות כרך כ"ד עמ' 207 ואילך, ובלה"ק ב'שערי הלכה ומנהג' יו"ד סי' קיא.

13) לשון אדה"ו בסידורו, דהיינו מתחילת היממה השביעית (ראה 'התקשרות' תנ"ד).

14) כיוון שיהיו עוד ה' לילות לקדשה אחרי מוצש"ק - ע"פ הרמ"א או"ח סי' תכו ס"ב בהג"ה ומג"א שם.

15) 'התועודיות' תשמ"ח ח"ב עמ' 388, תשמ"ו ח"ב עמ' 589.

16) ספרי-המנהגים עמ' 72, מרשימותיו של הרבי.

הלכות ומנהגי חב"ד

הכנות לפורים*:

בקשר למצוות ומבצעי חג הפורים, כתב הרבי: "אשר כל זה דורש זמן והכנה ופעולה - על-כל-פנים מתחיל מראש-החודש"², וכן: "כבכל דבר חשוב - צריכה להיות הכנה מבעוד מועד, על-כל-פנים מראש-החודש"³. יש להתחיל ולהשלים מבעוד מועד את כל ההכנות הדרושות למבצע פורים בכל העולם כולו, שלא יישאר אפילו יהודי אחד בפניה נידחת בקצווי תבל שלא יהיה נכלל במבצע פורים⁴. נוסף על קיום כל המצוות דימי הפורים על-ידי כל אחד ואחת, יש להרעיש ולפרסם בכל מקום ומקום, הן בחו"ל וכן (ועל-אחת-כמה-זוכמה) בארצנו הקדושה, על-דבר ההשתדלות שכל ענייני פורים יהיו באופן ד"ברוב עם הדרת מלך"⁵.

* בכמה תחפשות וכובעי פורים (במיוחד של חיילים ושוטרים ממזרח אירופה) ובכובעי-חורף (קוצ'מע), נמצא שטענו גמור. החכם עניו בראשו לבודקם מראש במעבדת-שטענו מוסמכת⁶.

מבצע פורים:

יש לעורר על ההכנות לענייני פורים (ואף

(1) * מפאת אריכות הלוח בשבוע הבא, אנו מקדימים ומביאים כבר השבוע את הוראות הרבי בעניין 'מבצע פורים' וההכנות לקראתו.

(2) לקוטי-שיחות כרך יא עמ' 340.

(3) ממכתב (כללי-פרטי) אדר"ח אדר תשמ"ב.

(4) משיחת ש"פ תרומה תנש"א ס"ה, ספר-השיחות ח"א עמ' 350. בכמה שנים היה הרבי מקשר את ההתעוררות למבצע פורים עם 'מבצע תורה', כמרו"ל 'ליהודים היתה אורה - זו תורה' (אוצר מנהגי חב"ד, חודש אדר, עמ' רפו).

(5) משיחת ש"פ ויקרא תשמ"ט ס"ח, ספר-השיחות ח"א עמ' 335, ושם פירוט: במשחה ושומחה - שהולכים לשמח מבית לבית (מלבד ההשתתפות ברוב עם לאחר הסעודה עם בני משפחתו);

בתמנות לאביונים - לתת ברוב עם לגבאי או לקופה של צדקה (שהרי לעניים עצמם יש לתת בתכלית הזהירות בכבודם). וכל זה - כהוספה באחדות ישראל, הבאה כהכנה לסיום הגלות, עיי"ש.

(6) לוח 'דבר בעתו'.

בשבת, שהרי "מפקחין על צורכי ציבור בשבת", כדי שיעשו באופן מסודר ובהצלחה, ובהדגשה מיוחדת ליהודים הנמצאים בבתי-זקנים, בתי-רופאים, בתי-האסורים, ובצבא [ומשטרה] בכל מקום, ועל-אחת-כמה-זוכמה בנוגע לצה"ל, שעומדים ומגינים בגופם במסירות-נפש ממש על גבול ארץ-ישראל. ו"שמחה פורץ גדר" תגרום הצלחה רבה בכל זה. כמורכב יש להשתדל בעוד מועד לדאוג לנתינת צורכי הפורים לכל הזקוקים לכך.

זיכוי הרבים:

* המזכים את הרבים במקרא מגילה, יעדיפו את הקריאה ביום על זו של הלילה, הן מפני שהציבור אינו מודע לה דיו, והן ועיקר מפני (וכדאי לפרסם) שהיא הקריאה העיקרית⁷. "שתי המצוות: 'משלוח-מנות' ו'מתנות-לאביונים', מכיוון שהן עיקר בעניין הפורים, בנקל יותר לקיימן... ולכן החובה (והזכות) להשתדל ביותר... ולפרסם...: (א) גודל מעלת מצוות אלו; (ב) שנקל מאוד לקיימן; (ג) שכל אחד ואחת שהגיעו לגיל מצוות מחוייבים בהן; (ד) ולא עוד, אלא שגם הקטנים והקטנות שהגיעו לחינוך [ו"ספיקא לחומר"] יקיימו בעצמם מצוות אלו.

הרבה מהצעירים סומכים על הדעה שאפשר לצאת ידי חובה על-ידי שההורים מקיימים מצוות אלו, אבל לצערנו קורה שגם הורים רבים אינם מקיימים זאת כראוי. על-כן, עם כל הכבוד הראוי, מתבקשים הרבנים, המחנכים וההורים, להזכיר לילדים שתחת השפעתם [בכל בתי-הספר מכל סוג]... לקיים באופן אישי את מצוות 'משלוח

(7) ראה שעת' ס' תרפ"ז ס"ק א, ונטעי גבריאל פמ"ב ס"ו. אבל אם יש לו הזדמנות לשמוע בלילה, לא יותר עליה מפני החשש שמא עי"ז לא ירשו לו מחר לקרוא, ראה שו"ת רדב"ז ח"ד סי' יג, הובאה בקו"א לשו"ע אדמוה"ז ס' רעא ס"ק א, ובארוכה בקובץ 'התמים' החדש, גיליון כז עמ' 55 וש"נ.

מעשיו של האדם צריכים להיות "לשמי"

מדוע דווקא במצוות התרומה מצווה התורה שעליה להיות לשם הקב"ה בלבד? • מהות המשכן - עשיית כל דבר לשמו של הקב"ה בלבד • הן עני המשפיל עצמו לקבל צדקה והן אדם השמח בחודש אדר ללא גבול - עליהם לעשות זאת לשם שמים במידה שווה • רק ליהודי הכוח לגלות כיצד הדברים הגשמיים מאוחדים בעצמותו יתברך • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

א. ענינו של חודש אדר הוא - "והחודש אשר נהפך"¹, בחינת אתהפכא. בכלל, הרי העבודה עתה היא (לא באופן של אתהפכא, אלא) באופן של אתכפיא, וכאשר חסר בעניין האתכפיא, אין זו "עבודה", כיוון שעיקר העבודה היא - אתכפיא, וכמבואר בתניא² בפירוש "עובד אלקים"³, "שעובד הוא לשון הווה שהוא באמצע העבודה שהיא המלחמה כו", ולולי זאת, נקרא "אשר לא עבדו"³, או שהוא צדיק ש"נקרא עבד ה' בשם התואר... (ש)כבר עבד וגמר לגמרי עבודת המלחמה כו", ואילו עניין האתהפכא יהיה לעתיד לבוא, כמו שכתוב⁴ "אז אהפוך אל עמים וגו"; אמנם, בחודש אדר ישנו גם עניין האתהפכא - "החודש אשר נהפך".

ב. בשנה פשוטה מסתיימים העניינים ד"שוכבי"ם" בפרשת משפטים⁷, שאז מתתקנים כבר כל העניינים (5) ראה תו"א מג"א צז, א. ובכ"מ. (6) ראה גם שיחת ש"פ משפטים, פ' שקלים, מבה"ח וער"ח אדר תשט"ז בתחלתה (תו"מ חט"ז ע' 97). וש"נ. (7) ראה נטעי גבריאל (הל' חנוכה) ימי השוכבי"ם ע' תלג ואילך.

(1) אסתר ט, כב. וראה ירושלמי מגילה פ"א ה"א. רמ"א או"ח סתרפ"ח ס"ו. (2) פט"ו. (3) מלאכי ג, יח. וראה חגיגה ט, ב. (4) צפני" ג, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים ספי"א.

יום שלישי

ועשית את מעיל האפוד כליל תכלת (כה, לא)

כליל תכלת. תכלת היכי צבעינן לה, מיייתנן דם חילזון וסממנים ורמינן להו ביורה ומרתחינן להו ושקילנא פורתא בביעתא (=לוקחים מעט בכלי קטן) וטעמינן להו באודרא (=וטובלים בו פיסת צמר לבדיקה) ושדינן להווא ביעתא וקלינן לאודרא (=שורפים לאחר מכן את הצמר ושופכים את הנותר בכלי הקטן). ושמע מינה טעימא פסולה (הטעימה, כלומר השימוש לצורך הבדיקה, פוסלת) משום שנאמר כליל תכלת.

(מנחות מב, ב)

יום רביעי

וחגרת אותם אבנט אהרון ובניו וחבשת להם מגבעות והיתה להם כהונה לחוקת עולם ומלאת יד אהרון ויד בניו (כט, ט)

והיתה להם כהונה. תניא, מחוסר בגדים שעבד - עבודתו פסולה. דאמר קרא וחגרת אותם וגו' והיתה להם לחוקת עולם. בזמן שבגדיהם עליהם - כהונתם עליהם, אין בגדיהם עליהם - אין כהונתם עליהם.

(זבחים יז, ב)

יום חמישי

שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו אשר יבוא אל אוהל מועד לשרת בקודש (כט, ל)

אשר יבוא אל אוהל מועד. תניא, יכול יהא בנו של משוח מלחמה משמש תחתיו כדרך שבנו של כהן גדול משמש תחתיו, תלמוד לומר שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו אשר יבוא אל אוהל מועד, מי שראוי לבוא אל אוהל מועד, יצא זה שאינו ראוי לבוא אל אוהל מועד.

(יזמא עג, א)

יום שישי

ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי (כט, מג)

ונקדש בכבודי. אל תקרא בכבודי אלא בכבודי, ודבר זה אמר הקב"ה למשה ולא ידע מי הוא עד שמתו בני אהרון. אמר ליה משה לאהרון, אהרון אחי, לא מתו בניך אלא להקדיש שמו של הקב"ה.

(זבחים קטו, ב)

והביאור בזה - שכל עניין המשכן הוא¹⁵ שיהודי אחד את כל ענייניו עם הקב"ה, ועד שבדברי הרשות שלו יהיה "דעהו"¹⁶, ולכן מובן שבעניין זה נוגע שיהיה "לי לשמי", כיוון שזהו כל עניין המשכן - הייחוד עם הקב"ה.

ד. ויש להוסיף בביאור השייכות ד"לי לשמי" עם עניין "בכל דרכיך דעהו"¹⁵ - בהקדם דיוק לשון הפסוק "ויקחו לי תרומה":

לכאורה היה מתאים יותר הלשון "זיתנו לי תרומה", שהרי צריכים ליתן את התרומה, ונתינה זו צריכה להיות "לשמי"; ולמה נאמר "ויקחו לי תרומה", שלקייחת התרומה צריכה להיות "לשמי"? אך העניין הוא - שבכך מרמזת התורה שקבלת הצדקה על-ידי העני צריכה להיות לשמו יתברך¹⁷: ידוע שהקב"ה קבע בסדר הבריאה שיהיו עשיר ועני, והעני יהיה זקוק אל העשיר, בכדי שיהיה בעולם עניין משפיע ומקבל, עניין הצדקה¹⁸.

- האמת היא שהקב"ה "זן את העולם כולו בטובו כהן בחסד וברחמים"¹⁹. הוא יתברך בעצמו מפרנס את כל העולם, עניים ועשירים. אלא שמפרנס את העניים באופן שנותן את חלקם אל העשירים שיתנו אותו לעניים. ובמילא, הצדקה שהעשיר נותן לעני אינה מה שנותן משלו, אלא זהו חלקו של העני שנתן הקב"ה בפיקדון לעשיר²⁰. וכיוון שהקב"ה מפרנס את העניים, הרי היה יכול לתת את החלק שלהם באופן ישיר אליהם²¹; ולמה אופן הנתינה אליהם הוא על-ידי העשירים? - והמענה על זה, כאמור, כיוון שהכוונה העליונה היא שיהיה חסד וצדקה בעולם, ואם כל אחד היה מקבל השפעתו שלא באמצעות מישהו אחר, לא היה צדקה וחסד בעולם. -

ומתחילים לקרוא פרשת תרומה, שתוכנה - "ועשו לי מקדש" ("מקדש דאיברי משכן ומשכן דאיברי מקדש"⁸) ושכנתי בתוכם⁹.

ג. על¹⁰ הפסוק¹¹ "ויקחו לי תרומה", אומר רש"י "לי לשמי", היינו, שנתנת התרומה לנדבת המשכן תהיה בשביל הקב"ה, ולא בשביל פניות צדדיות. ואינו מובן: מדוע דווקא במצווה זו הזהירה התורה יותר מבשאר מצוות, שעשייתה תהיה לשמו יתברך - כל המצוות צריכים לעשות לשמו, ומדוע אומרת זאת התורה במיוחד במצווה זו? ולכאורה - הרי אדרבה: ידוע מאמר הבעל שם טוב¹² שישנם עניינים שבהם לא נוגעת כל כך הכוונה (כמו בכל המצוות), עניין אחד הוא - טבילה במקווה: אפילו אם הטבילה היתה בשביל טעמים אחרים, ולא בשביל טהרה, ויתירה מזה, אפילו אם לא נתכוון כלל לטבול, אלא נפל עליו הגל, אזי נעשה טהור¹³. ועניין שני - נתינת צדקה, שבה לא נוגע כל כך הטעמים שבגללם נותן צדקה, ויתירה מזה, אפילו אם נתינת הצדקה היתה ללא כוונה כלל, שאיבד ממון ומצאו עני, כך, שלא נתכוון כלל לתת לעני, הרי כיוון שהעני קיבל את ממונו, קיים בכך עניין של צדקה. וכמו כללות מצוות שכחה¹⁴.

ואינו מובן: בשאר המצוות שבהם נוגעת יותר הכוונה - לא הבהירה התורה שצריכות להיעשות לשמו יתברך, "לי", ודווקא בנתינת נדבות עבור המשכן - שלכאורה הרי זה בדוגמת נתינת צדקה, שלא נוגעת כל כך הכוונה, ובלבד שיבנה המשכן - אומרת התורה שצריך להיות "לי", "לשמי"?

ע' תעב ואילך. וש"נ. וראה גם התועדויות תשמ"ט ח"ב ע' 185 הערה 60. וש"נ.
(8) עירובין ב, סע"א.
(9) תרומה כה, ח.
(10) מכאן עד סוף סעיף ה - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר (באידיש), ונדפס בלקו"ש ח"ג ע' 908 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.
(11) תרומה כה, ב.
(12) ראה ספר בעש"ט עה"ת יתרו סי"ד הערה יט. ר"פ תרומה. ראה סי"ב. מגדל עז (כפ"ח, תש"מ) ע' תכה הערה 2. וש"נ.
(13) ראה חגיגה יט, א.
(14) ספרי ופרש"י תצא כד, יט.

(15) ראה לקו"ש ח"ג ע' 907 ואילך.

(16) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

(17) ראה ג"כ כש"ט סת"ל.

(18) שמו"ר פל"א, ה. תנחומא פרשתנו ט. ד"ה תקעו תרכ"ח פ"ב ואילך (סה"מ תרכ"ז ס"ע תכט ואילך).

(19) נוסח ברכה א' דברהמ"ז.

(20) ראה אוה"ח פרשתנו כב, ד. אלשיך משלי יח, טז. ראב"ע שם יט, יז. סה"מ קונטרסים ח"א קיט, א. ועוד.

(21) ב"ב יו"ד, א. נתבאר בד"ה א"ר שמואל בר נחמני תר"ץ (סה"מ קונטרסים שם).

"כאילו הם עוסקין בבניין הבית"

על-פי הוראת כ"ק אדמו"ר, להוסיף לשיעורי החת"ת של ימים אלו "מפירושי חז"ל בתורה שבעל-פה (על-כל-פנים מאמר ופירוש אחד של פסוק אחד), כפי שנלקטו כבר בספרים" – הננו מביאים כאן לקט כזה, לימי השבוע הבא עלינו לטובה

שבת-קודש פרשת תרומה

וכן לפאת צפון באורך קלעים מאה אורך ועמודיו עשרים ואדניהם עשרים נחושת ווי העמודים וחשוקיהם כסף (כז,יא)

ווי העמודים. תניא, ר' שמעון בן אלעזר אומר, כתב עברי לא נשתנה כל עיקר, שנאמר ווי העמודים, מה עמודים לא נשתנו אף וויים לא נשתנו.

(סנהדרין כב,א)

יום ראשון

ואתה תצווה את בני-ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד (כז,ב)

להעלות נר. תני רמי בר חמא, פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהם בשבת, אין מדליקין בהם במקדש, כדי שתהא שלהבת עולה מאליה ולא עלידי דבר אחר, משום שנאמר להעלות נר.

(שבת כא,א)

יום שני

ונתת אל חושן המשפט את האורים ואת התומים והיו על לב אהרון בבואו לפני ה' ונשא אהרון את משפט בני-ישראל על לבו לפני ה' תמיד (כה,ל)

את האורים ואת התומים. תניא, למה נקרא שמן אורים ותומים? אורים – שהם מאירין לישראל, תומים – שהן מתימין לפניהם את הדרך. שבשעה שהיו ישראל תמימין, היו מכוונים להם את הדרך.

(ירושלמי יומא פז, הלכה ב)

וזהו מה שדורשים מהעני המקבל – שלקחת הצדקה תהיה בכדי למלא את הכוונה העליונה, שתהיה עשיית צדקה בעולם. וזהו ציווי התורה "ויקחו לי תרומה", שלקחת הצדקה תהיה לשמי.

ה. ציווי והוראת התורה מהוה נתינת-כוח. ובכן, היכן צריכים נתינת-כוח במיוחד כדי לפעול בעצמו שתהיה הפעולה לשמו יתברך – ב"ויקחו". ב"ויתנו" – אין צורך בנתינת-כוח מיוחדת שיהיה לשמה, כי (אף-על-פי שבנתינת הצדקה לא נוגעת כל כך הכוונה, כאמור לעיל, מכל מקום מובן, שזהו מן הסתם לשמה, כי):

(א) ממון הוא דבר שבו יכול לקנות חיי נפשו²², וכפרט אם התייגע על זה בכל כוחות נפשו²³. ואם כן, כאשר פועל בעצמו אתכפיא ליתן את הממון לצדקה, עושה זאת מן הסתם לשמה.

(ב) כיוון שבנתינת הצדקה מקיים הנותן מצווה, הנה כאשר יהודי עושה מצווה, עושה זאת מן הסתם בשביל הקב"ה.

נוסף לכך יש גם עצה – ליתן צדקה ללא פרסום, מתן בסתר, שאז נקל יותר לפעול בעצמו שתהיה הנתינה לשמה.

מה שאין כן בקבלת הצדקה – הרי: (א) העני ואביון אינו צריך להתייגע בעצמו בכדי ליטול את הצדקה; הוא מקבל את הצדקה להחיות נפשו ונפשות בני ביתו (ועד כדי כך ההכרח בדבר, שאינו מתחשב בקשיים, ומבזה ומשפיל את עצמו²⁴, כיוון שזקוק לכך), (ב) הוא לא צריך להתכוון לקיים מצווה בכך, שהרי הוא עושה זאת כדי שיוכל לפרנס את עצמו ובני ביתו.

ולכן זקוק המקבל להוראה ונתינת-כוח מיוחדת מהתורה, שגם פעולתו בקבלת הצדקה תהיה "לשמי". כיוון שנדרש מיהודי "בכל דרכיך דעהו", שכל ענייניו יהיו חדורים בקדושה – הרי

(22) תניא פל"ז (מוח, סע"ב).

(23) וכפי שרואים במוחש אצל בעלי עסקים, שמתייגעים בהעסק בכל עשר כחות נפשם, ולפעמים – ב"עשרים גרה" (ראה במאמר בסופו (לעיל ע' 380)), היינו, שנמצלים גם את עשר הכחות של נפש האלקית (מהנחה בלתי מוגה).

(24) וכפי שדרשו רז"ל (ברכות ו, ב) על הפסוק (תהלים יב, ט) "כרום זלות לבני אדם" – "כיוון שנצטרך אדם לבריות פניו משתנות ככרום" (מהנחה בלתי מוגה).

אין נפקא-מינה מה היא עשייתו, אם הוא צריך להכריח את עצמו לעשות זאת, או שזהו דבר המוכרח לו; עניין של עונג או היפך מזה – כל מה שעושה צריך להיות לשמו יתברך, "בכל דרכיך דעהו".

ולכן, ההוראה שתהיה העשייה לשמו יתברך, מרמזת התורה בעניין עשיית המשכן – כי, כאמור לעיל, עניין "ועשו לי מקדש" הוא העניין ד"בכל דרכיך דעהו".

ו. וכן הוא גם בנוגע למדובר לעיל אודות השמחה בחודש אדר, שהיא שמחה בלי גבול – שגם היא צריכה להיות מצד ציווי של הקב"ה שציוה לשמוח בחודש אדר.

ואף-על-פי ששמחת פורים צריכה להיות שמחה גופנית, כמבואר בלבוש²⁵ החילוק שבין חנוכה לפורים, שחנוכה קשור עם רוחניות, ופורים קשור עם גשמיות, וכשם שאז היתה השמחה בגשמיות מצד היציאה "מאפילה לאור גדול", כך גם בכל שנה ושנה צריך להיות נרגש גדול השמחה מצד הצלת הגוף כפשוטו, מכל מקום, בזה גופא צריכה להיות נרגשת הכוונה – לשמו יתברך.

אין נפקא-מינה כלל אם המדובר הוא אודות עני שצריך לקבל צדקה להחיות נפשו או המדובר הוא אודות מי ששמוח בשמחה גדולה על הצלתו מאפילה לאור גדול; שני העניינים צריכים להיות בהשוואה, כי, כל העניינים צריכים להיות "לי לשמי"²⁶.

* * *

ז. בפרשת תרומה . . נאמר "דבר אל בני-ישראל ויקחו לי תרומה גו' זהב וכסף ונחושת וגו' ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"²⁷, היינו, שנצטוו לקחת דברים גשמיים ולעשות מהם מקדש, אודותיו מבטיח הקב"ה להשרות בו שכינתו, "ושכנתי בתוכם".

וכשם שהדברים אמורים בנוגע למשכן

(25) או"ח סתר"ע סק"ג.

(26) חסר הסיום (המו"ל).

(27) כה, ב"ח.

פרשת תרומה

ויקחו לי תרומה (כה,ב)

שני פירושים בתיבת "תרומה": הפרשה והרמה. ושניהם עולים בקנה אחד: כשאדם מפריש מכספו וזהב לדבר של קדושה, הוא מרים אותם מחומריותם וגשמיותם ומעלה אותם לגבוה, לרוחניות ולקדושה. כפתגם הידוע של רבנו הזקן: השם יתברך משפיע לאדם גשמיות, והאדם עושה מהגשמיות – רוחניות.

(לקוטי שיחות חלק יא, עמ' 315)

* * *

'לי' בגימטרייה ארבעים, רמז למה שאמרו רז"ל (תרומות פ"ד) שהנותן תרומה בעין יפה תורם אחד מארבעים.

(אור התורה, שמות כרך ה', עמ' א'שמה)

אשר ידבנו לבו (כה,ב)

יהודי הנודב מממונו לדבר שבקדושה, נותן זאת בכל הלב ועם כל הלב – "אשר ידבנו ליבו". צריכים רק למצוא את הגישה המתאימה לעוררו, ואז נותן כל אחד ואחד כפי יכולתו: זה זהב, זה כסף וזה נחושת.

(לקוטי שיחות כרך ד, עמ' 1275)

זהב וכסף ונחשת (כה,ג)

נאמר בספרים שיש כאן שלוש דרגות בנותני צדקה, כמרומו בראשיה התיבות: 'זהב' – זה הנותן בריא. 'כסף' – (הנותן רק) כשיש סכנת פחד. 'נחשת' – (הנותן צדקה רק כשהוא שכיבמרע וזו היא) נתינת חולה שאמר תנו.

ומאחר שצדקה שקולה כנגד כל המצוות, יש לומר שלוש הדרגות הללו הן בעצם שלוש דרגות בשליחות הכללית של "ועשו לי מקדש", לעשות את העולם דירה לקב"ה: "זה הנותן בריא" – עבודת הצדיקים שהיא עבודה מושלמת. "כשיש סכנת פחד" – כשהאדם מושפע מההעלם וההסתר שבעולם, ורק על-ידי עבודת הצדקה פודה את עצמו ומשתחרר מההשפעה השלילית. "נתינת חולה שאמר תנו" – מצב שבו הנותן מושפע מהעולם עד כדי כך שהוא כבר 'חולה'. למדנו כאן שגם חולה יכול לתת צדקה, וכל אדם מישראל, יהיה מי שיהיה, יכול להשתתף במלאכת המשכן, היא המלאכה של הפיכת העולם למכון לשבתו יתברך.

(התוועדות תשמ"ט כרך ב, עמ' 330 ואילך)

עשו ארון... אמתיים וחצי אורכו ואמה וחצי רוחבו ואמה וחצי קומתו (כה,י)

מידות הארון היו כולן חצויות, כי הארון רומז לתורה, והתורה צריכה לפעול באדם הלומד תורה את שבירת הרגילות והמידות הרעות שלו.

(ספר המאמרים קונטרסים כרך א, עמ' 318)

[נתן להם עצמות ומהות את עצמו] באופן שיוכלו לקחת אותו ("כאילו נתן לנו את עצמו ככיוול"34), ולכן יכולים הם לגלות את כוח העצמות שישנו בדברים הגשמיים35.

ועל דרך המבואר לעיל36 בעניין "כי תקנה עבד עברי"37 דקאי על משה רבינו שהוא ממשיך דעת בנשמות ישראל – שהאפשרות להמשכת הדעת בנשמות ישראל היא מפני שבשרשם יש בהם בחינת הדעת, וצריכים רק לגלות מן ההעלם אל הגילוי, ואף-על-פי-כן, גם ההתגלות מן ההעלם אל הגילוי יכולה להיות בכוחו של משה דווקא, בגלל שייכותו למדרגה זו, שעליו נאמר38 "מן המים משיתיהו".

ט. ולא לדרשה קאתינא, כי אם, שיבואו הדברים בעבודה בפועל.

עשיית מקדש לה' מדברים גשמיים – הוא עניין שנתפרש בתורה כבר מזמן... והכול יודעים שהכוונה היא גם למקדש שבכל אחד ואחד מישראל, וכמו כן יודעים גם דברי הזהר בפירוש "לי תרומה" שכולא חד, ואף-על-פי-כן, היו צריכים שאדמו"ר הזקן יכתוב זאת בספר התניא, ולאחרי זה יבואו רבותינו וישיאונו ויבארו את הדברים, ועד למאמרם של הרביים ש"עיקר שכינה בתחתונים היתה",

ורק אז משלימים בפועל את הדברים שנאמרו על-ידי משה רבינו לפני אלפי שנים – שנעשה בפועל העניין ד"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

(מהתוועדות ש"פ משפטים, מבה"ח אדר ה'תש"כ, תורת מנחם כרך כז עמ' 389-393, וראשי-דברים בעת קבלת-פנים – ז' אדר-ראשון ה'תשי"א, תורת מנחם כרך ב עמ' 249-250)

34) תניא שם.

35) ראה לקו"ש ח"ו ע' 23 ואילך, ובהערות שם. ח"ב ע' 74 ואילך, ובהערות שם.

36) ד"ה ואלה המשפטים (לעיל ע' 231 ואילך).

37) משפטים כא, ב.

38) שמות ב, י"ד.

והמקדש, כן הוא גם בנוגע לבתי-כנסיות ובתי מדרשות, שהם "מקדש מעט"28.

וכן הוא גם בנוגע למקדש הפרטי שבכל אחד ואחד מישראל – כמרומו בדיוק הלשון "ושכנתי בתוכם", "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד"29 – שכאשר בונה בית בישראל, בנין עדי עד, צריך לקחת דברים גשמיים ולעשות מהם מקדש לה'.

ח. ויש לומר, שהנתינת-כוח לעשות מהדברים הגשמיים מקדש לה' מרומזת במה שנאמר "ויקחו לי תרומה":

ובהקדם המבואר בתניא30 "מה שכתוב בזהר הקדוש31 על פסוק ויקחו לי תרומה, דלי כלומר אותי, והווא-ליה-למימר ותרומה, אלא משום דכולא חד", היינו, שה"תרומה" היא חד עם הקב"ה ("לי").

ומזה מובן, שאף שה"זהב וכסף ונחושת" ושאר הדברים ("ג או ט"ו"32) שנמנו בכתוב הם דברים גשמיים, הרי האמת היא שמצד עצמם הם "כולא חד" עם הקב"ה, כיוון ש"עיקר שכינה בתחתונים היתה"33, ולכן, יכולים לעשות מהם מקדש לה', כיוון שצריכים רק לגלות את מציאותם האמתית, מן ההעלם אל הגילוי בלבד.

אלא שעניין זה הוא בכוחם של בני-ישראל דווקא – "דבר אל בני-ישראל ויקחו לי תרומה": אף-על-פי שהדברים הגשמיים מצד עצמם הם כולא חד עם הקב"ה, וצריכים רק לגלות זאת מן ההעלם אל הגילוי, מכל מקום, גם לגלות דבר כזה יכולים רק נשמות ישראל, כי, לנשמות ישראל "האט זיך מהותו ועצמותו יתברך אפגעגעבן"

28) יחזקאל יא, טז. מגילה כט, א.

29) ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד.

30) פרק מז.

31) ח"ב קמ, ב.

32) נסמן בלקו"ש חכ"א ע' 153.

33) שהש"ר רפ"ה. וראה רד"ה באתי לגני ה'ש"ת (סה"מ תש"י

ע' 111).

גאולה ב'פשוט' ממש

לא רק הבטחה על הגאולה אלא נראית בעיניים

הביאור בפירוש רש"י בעניין "עצי שיטים" . . . "יעקב אבינו צפה ברוח הקודש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא ארזים למצרים ונטעם וציוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים כו".

[. . .] נשאלת השאלה אצל "תלמיד ממולח":

מהו אמנם גודל ההכרח בפעולתו של יעקב אבינו בהבאת ונטיעת ארזים במצרים לצורך עשיית המשכן מאתיים ועשר שנים לפני הציווי של עשיית המשכן?!

והביאור בזה – מרמז רש"י ב"יינה של תורה" בהזכירו את שמו של בעל המאמר "רבי תנחומא":

תנחומא הוא מלשון תנחומין, ולכן פירש רבי תנחומא ש"יעקב צפה ברוח הקודש" וכו' מכיוון שעניין זה מהוה נחמתן של ישראל:

כאשר בני ישראל נמצאים בגלות מצרים במצב דקושי השעבוד עד לגזירת "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" כו' וכו' – הרי מלבד ההבטחה ד"ואנכי אעלך גם עלה", שואבים הם עידוד ונחמה בראותם בעיניהם ממש את עצי הארזים שהביא יעקב ונטע במצרים מכיוון שצפה ברוח הקודש ש"עתידין לבנות משכן במדבר", ו"ציוה לבניו (ובניו לבניהם אחריהם, וכן הלאה) ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים!"

כלומר עצי שיטים לצורך עשיית המשכן גופא – היו יכולים אמנם להשיג גם באופן אחר, אבל, כדי שתהיה נחמתן של ישראל (ענינו של רבי תנחומא) – הוצרך יעקב אבינו להביא ארזים ולנטעם במצרים, ולצוות לבניו שייטלו עמהם כשיצאו ממצרים, כדי שבמשך כל זמן גלות ושעבוד מצרים יהיו לנגד עיניהם עצי הארזים שנטעם יעקב אבינו על מנת שייטלו כשיצאו ממצרים, היינו שעצי ארזים אלה מסמלים וממחישים את גאולתן של ישראל.

נחמה לישראל שלא להתפעל מהגלות אלא לבנות משכן

ומכאן באים לעניין של נחמה גם בנוגע לגלותנו זה האחרון:

כשנמצאים בחשכת הגלות, "כל הגלויות נקראו על שם מצרים" במדבר העמים "נחש שרף ועקרב וצמאון גו", חושך כפול ומכופל של עקבות משיחא – אומר רבי תנחומא, מנחמם של ישראל, שאין להתפעל מחשכת הגלות, מכיוון שיודעים שהתכלית והמטרה היא "לבנות משכן במדבר", היינו לעשות ממציאיות ה"מדבר" משכן ומקדש לו יתברך, דירה לו יתברך בתחתונים. עד לסיום הציווי "ועשו לי מקדש" כפשוטו בבית המקדש השלישי שבו יתגלה גם המשכן שעשה משה, משכן המדבר.

[. . .] מכיוון שלאחרי כל זה עדיין לא בא – מתעוררת השאלה והדרישה והצעקה האמיתית של בני ישראל: "עד מתי?!... והמענה היחידי לשאלה ודרישה וצעקה זו הוא – שהקב"ה ממלא את בקשתם ודרישתם של ישראל, ומביא תיכף ומיד את הגאולה האמיתית והשלימה, גאולה כפשוטה בפועל ממש!

וכמורמז בדיוק לשונו של רש"י "פירש רבי תנחומא" – שעניין הנחמה (תנחומא) הוא באופן של "פירש": לא דרש, דרוש ופשוט' יפה, כי אם פשטות העניין, היינו נחמה וגאולה כפשוטה ממש, שהרי לא ייתכן שה"גלות" יהיה בפועל ובפשטות, ואילו הנחמה – באופן של "דרש" בלבד...

(התוועדיות תשמ"ז כרך ב, עמ' 548-550 ואילך)

אליעזר ב"ר יוסי "מפני שאוכלין בה... דברים שאינם מתוקנים", "שמע מינה – אף על לשון-הרע [נמי] קאמר". כלומר: מחלת אסכרה היא תוצאה מאי השמירה על פיו – מאכילת דברים שאינם מתוקנים, ועל לשונו מדיבור לשון הרע וכיוצא בזה.

ומזה נראה לומר שהקיש הרמב"ם כי נדרשת שמירה הן על "פיו" – אכילה (אלא שהרמב"ם מדבר על אכילת דברים שאינם בריאים לפי הכלל שחמירא סכנתא מאיסורא), והן על "לשונו" – ומסיימין בטוב.

– שעניין זה נוגע לכל השנה כולה שהרי "בכל יום ויום חייב אדם לראות את עצמו כאילו יצא ממצרים" (תניא פמ"ז).

מקור מפורש בגמרא?

ואולי נראה להציע אסמכתא בגמרא לדברי הרמב"ם, בדרך אפשר:

במסכת שבת (לג, ב) ישנו דיון ושקלא־זוטריא אם "אסכרה על לשון-הרע (בלבד)... או דילמא אף על לשון-הרע נמי קאמר", והסיקה מדברי רבי

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 276 ש"ח (ב־4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 138 ש"ח (ב־2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 6084000.

כמו־כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

שמירת הפה והלשון

פנינה מ'חידות' ה'פני מנחם' מגור אצל הרבי, היא היסוד לדיון מרתק בפירוש פסוק בספר משלי • מחלוקת רש"י והרמב"ם וההסבר לדרכם בפירושם • כיצד פירשו חז"ל ומפרשים את אזהרת שלמה המלך "שומר פיו ולשונו גו", על גדולי ישראל שלמדו כהסבר הרמב"ם, והאם אכן נמצא מקור בגמרא לפירוש? • מסדרת יסודות בהררי קודש

כפל לשון ולימוד מיוחד

הזמן: יום ראשון ד' אייר תשמ"ג. המעמד: ביקור הרה"ג הרה"צ מוה"ר פנחס מנחם אלתר ראש ישיבת שפת אמת ואחיו של האדמו"ר [בעל 'לב שמחה'] מגור - לימים האדמו"ר בעל 'פני מנחם' - אצל הרבי.

בפתח השיחה ('בצל החכמה' עמודים 185-186) הם משוחחים אודות בריאות בני משפחת האדמו"ר מגור. הרבי מקשר זאת לחודש אייר, שראשי התיבות שלו "אני ה' רופאך", ומזכיר את אריכות דברי הרמב"ם באופני אכילה ושתיה הרצויים וכן ההרגל במאכלים בריאים המהווים דרך רצויה לשמירת בריאות הגוף.

ה'פני מנחם' הציג בפני הרבי את התמיהה הבאה: הרמב"ם בהלכות דעות (פרק רביעי הלכה טו) מפרש את הפסוק (משלי כ"א, כג) "שומר פיו ולשונו וגו'" - שהכוונה לזהירות בענייני אכילה. אולם צריך עיון המקור לכך, שהרי רש"י ומפרשים נוספים על אתר מבארים שמשמעות הכתוב היא על זהירות מדיבור לא רצוי וכדומה ("שומר פיו ולשונו - מדיבור")!?

בתגובה השיב הרבי:

ויש לומר שהרמב"ם הסיק כך מכפל הלשון (שומר פיו ולשונו) "פיו" על ענייני אכילה, ו"לשונו" - על ענייני דיבור.

כלומר, שהרמב"ם ראה בשני המושגים (1)

"פיו" (2) "ולשונו" שני דברים שונים.

ואכן אותו פרק (רביעי) בהלכות דעות, מוקדש לעניין בריאות הגוף, ולכן שם מפרש הרמב"ם בדבריו את הפסוק "שומר פיו - מלאכול מאכל רע או מלשבוץ [=באכילה לא מרוסנת, אכילה גסה]". אבל מה שכתב "ולשונו - מלדבר אלא בצרכיו" - זהו מעין הקדמה לענייני לשון הרע בהם יעסוק הרמב"ם במיוחד להלן בפרק שביעי (דברי הרמב"ם שם נתבארו בלקוטי שיחות כרך כב פ' תזריע עמ' 67), ולעניין הדיבור בכלל - החל כבר מפרק חמישי "שהחכם ניכר... ובדיבורו" (הלכה א', וראה שם הלכה ז; הלכה יג).

וזה לשונו של הרמב"ם שם: הוא ששלמה אמר בחכמתו: "שומר פיו ולשונו - שומר מצרות נפשו", כלומר שומר פיו מלאכול מאכל רע או מלשבוץ, ולשונו מלדבר אלא בצרכיו.

חכמה בפה ובינה בלשון

ונראה שהקושיא שהציג ה'פני מנחם' - ש"צריך לעיין המקור על זה" - נובעת מן העובדה שרוב מאמרי חז"ל שציטטו פסוק זה: מדרש רבה, מדרש תנחומא, ילקוט שמעוני, ספר הזוהר ועוד (נסמנו ב'תורה הכתובה והמסורה' לר"א היימן על הפסוק), פירשו הפסוק על לשון הרע וכדומה - בלבד.

ומסיבה זו כנראה נקטו בדרכם גם רוב מפרשי

המקרא, החל מרש"י (פרשן דתא), רלב"ג, הראב"ע בפירושו הראשון, מצודת דוד ועוד.

ובלשון הראב"ע - כי "שומר פיו ולשונו - שניהם שותפים בדיבור והענין שישמרם מדבר גנות אז ישמור נפשו מכל דבר רע", והרלב"ג: "כי רעות רבות יתחדשו מפני הדיבור".

המלבי"ם האריך וביאר: "פיו ולשונו שהם מבצר של החכמה, שפה רומז על דבור החכמה והלשון רומז על דבור התבונה שצריך לשמרם, כל ילזו מדרך החכמה והבינה".

וראה גם מלבי"ם שם י"ד כ"א: "שהלשון יורה על הבינה והפה על החכמה".

ויש לומר שכן הוא על פי דברי הגמרא בשבת לג, ב "ולשון מחתך, פה גומר", כלומר, פה ולשון - שניהם חלקים של דבר ועניין אחד.

רש"י ורמב"ם לשיטתם

נמצא, שרש"י לומד הפסוק כפשוטו, ואילו הרמב"ם מחדש פירוש נוסף בפסוק. ולכאורה זהו בהתאם לביאור דומה של הרבי בפלוגתת רש"י ורמב"ם לשיטתם בדברי נבואתו של בלעם על "אחרית הימים", שכל פסוק בה מחולק לשניים:

לפי פירוש הרמב"ם (הלכות מלכים) כפל העניין בכל פסוק מלמד שביטוי אחד מדבר בדוד המלך, והביטוי השני במלך המשיח. ואילו לפי פירוש רש"י הכתובים כולם עוסקים בדוד, והביטויים השונים הם מפני אריכות וכפל לשון.

והרבי מבאר:

בפשוטו של מקרא - דרכו של רש"י - אין זו קושיא, כי יש לומר שכן הוא דרך הכתובים במשל ושיר לכפול העניין במלות שונות (ראה בכל זה בליקוטי שיחות כרך יג עמודים 85-89 ואילך).

איסור הכנסה והוצאה

אמנם מצינו שורת גדולי ישראל שפירשו בדומה לרמב"ם:

(א) הרב אברהם אבן עזרא (פירוש השני לפסוק) "שומר פיו - מאוכל, ולשונו מדבר הרע".

(ב) רבינו יונה: שומר פיו ולשונו - שומר פיו מן המאכלים הרעים... שלא יאכל אדם זולתי לקיום

נפשו ולא ימשך אחרי התענוגים [אלא] יניח המותרות והמאכלים הרעים. לשון הרע... יזיק בלשונו לחבריו... דבר על מדת החכם שהוא שומר פיו ולשונו, על כן דבר אחרי כן על בעל לשון... (ג) רבי יוסף (ב"ר יצחק) קמחי - אביו של הרד"ק - בספר חוקה דף כט: "שומר פיו ממאכלים קשים המזיקים לאדם ולשונו מדבר שלא [רצוי] - נמלט מכל נזק ומכל רע".

(ד) רבי עזריה פיג'ו בספר בינה לעיתים דרוש סה: שתיים רעות [גדולות] ונמרצות נמצאות באיברי הפה... אחת בהכנסה ואחת בהוצאה... כי צרת הפה היא, ממה שהאדם מכניס לתוך פיו אכילה ושתיה אשר לא כדת האלהית והטבעית; וצרת הלשון היא ממה שמוציא לחוץ בדיבור אסור ובלתי נאות. ומי ששומר עצמו מאלו שני הדברים, כבר הוא שומר נפשו מצרות צרורות [עייין שם בארוכה דברים...].

(ה) שפתי צדיק - להרה"צ ר' פנחס מנחם אלעזר מפיליץ (אביו זקנו של ה'פני מנחם') לפסח אות י"ד: זיכוך ושט וקנה לעבוד בהם להשם יתברך זהו ענין יציאת מצרים שיכולת האדם לקבל על עצמו מעתה בלב ונפש שיהיה שומר פיו ממאכל גרוע וישמור לשונו מדיבור רע על ידי זה שומר מצרות נפשו.

(ו) פתגם וסיפור חסידי עתיק יומין אומר שנדרשת זהירות לא רק במה שמכניסים לפה אלא גם במה שמוציאים מהפה... - מתאים לפירוש הרמב"ם ודיליה [וראה גם לעיל מה'בינה לעיתים'].

פה"ס וכשר

וזהירות זו בולטת במיוחד ב'זמן חירותינו' ("וישובו ויחנו על פי החירות") - פסח, שמחד גיסא נדרשת בו זהירות בתכלית מענייני אכילה כו' (שלכן מקדימים "פסח כשר ושמח", כי הא בהא תליא), וכמאמר "הנוהר ממשוהו חמץ בפסח מובטח לו שלא יחטא כו'" (אריז"ל הובא בבאר היטב או"ח ריש סימן תמ"ז), ומאידך יש לדייק ב"פה"ס" - שרומז לזהירות הקשורה בדיבור הפה, ואדרבה - נועד לספר (ולהאיר - מלשון אבן ספיר) ביציאת מצרים